

TÖBB FEGYVER – KEVESEBB BŰNÖZÉS

A fegyvertartást, fegyverviselést és fegyverhasználatot szabályozó rendszer változásai az Egyesült Államokban és tanulságok Magyarország számára

Az Egyesült Államok fegyvertartási és fegyverviselési szokásairól Európában az az általános vélemény, hogy ott fegyver és lőszer bárhol, bármikor korlátlanul beszerezhető, mindenkinek van fegyvere és a fegyverviselés általános szokás; általános szokás a fegyverhasználat is, amit aztán senki nem tekint különösebben nagy ügynek, és a következményei is minimálisak. E nézet nagyrészt az amerikai szórakoztatóipar óriásainak köszönhető: Hollywood játékfilmjeit és a jobbnál jobb (vagy rosszabbnál rosszabb) amerikai TV sorozatokat nézve valóban úgy tűnik, hogy Amerikában még mindig a 18. századi indián háborúk, vagy a 19. századi vadnyugati körülmények uralkodnak.²⁹⁵ E nézettel az amerikai polgárok egy része is egyetért.²⁹⁶

A valóság egészen más. Létezik egy többszintű szabályozó rendszer, mely a történelmi hagyományok alapján az alkotmányi keretektől a szövetségi és állami törvényeken át a helyi jogszabályokig terjed. A szövetségi államszervezet kiváló társadalmi kísérleti laboratórium: tág teret ad az egyes államoknak, a megyéknek és a városoknak, hogy területükön a szavazó polgárok és választott képviselők belátása szerint szigorúbban vagy engedékenyebben szabályozzák a fegyvertartást és tanulmányozzák, átvegyék vagy elutasítsák más államok gyakorlatát. Ugyanakkor nem felejtethjük el, hogy ez az Egyesült Államok: a társadalmi egyetértés nélküli törvénykezésnek és kormányzásnak nagyon szűk korlátai vannak. Egy törvény kihirdetése nem zárja le végérvényesen a vitát, és a polgárok előbb-utóbb kikényszerítik az olyan jogszabályok megváltoztatását vagy eltörlését, amelyeket fölöslegesnek, hatástalannak, pozitív hatásaihoz képest túl költségesnek magánszférájukra nézve túl tolakodónak, vagy szabadságjogaikat túlságosan korlátozónak tartanak. Az ország történelme során számtalan ígéretes politikai karrier futott zátonyra, mert a polgárok ragaszkodtak ahhoz, hogy ők jobban tudják, mint a törvényhozók, párt-bürokraták vagy hatósági hivatalnokok, hogy a társadalmat hogyan kellene kormányozni. A társadalmi harmónia egyik alapfeltétele tehát egy dinamikus egyensúly a törvények, a közérdek, az egyéni szabadságjogok és a polgárok erkölcsi/politikai meggyőződése között.

²⁹⁵ Egyes vélemények szerint a mai állapotokhoz képest jelentős előrelépés lenne visszatérni a kaliforniai aranyláz (1840-es évek) vagy az oklahomai földfoglalás (1889) körülményeihez: a rendészeti jelenlét minimális volt, mégis szinte ismeretlen volt a nemi erőszak és általában a nők bántalmazása, és nagyon ritka volt a lopás, a rablás és a betörés. Frank Espohl: *The Right to Carry Concealed Weapons for Self-Defense*. Southern Illinois University Law Journal, Carbondale IL, 1997

²⁹⁶ A fegyvertartás és fegyverviselés kérdése megosztja az amerikai társadalmat. E megosztottság valódi alapja a politikai ideológia. Az egyéni szabadságjogokat, önállóságot, öntevékenységet hangsúlyozó és történelmi hagyományokat tisztelő konzervatív polgárok számára ez alkotmányos szabadságjog, melyet akkor is meg kell tartani, ha annak esetleg lehetnek negatív hatásai. A baloldali, kollektívizmusra hajlamos, egyéni érdekeket és kezdeményezéseket következőtően az állam mindenhatósága alá rendelő kisebbség (melyben óriási szerepet játszik az értelmiségi és média elit egy nagyon jelentős hányada) mindent megtesz a polgárok lefegyverzése érdekében. A fegyvertartást ellenzők néhány jelentősebb szervezete: Handgun Control Inc, Brady Campaign, Violence Policy Center.

Egy ilyen dinamikus egyensúly kialakulását figyelhetjük meg 1987 óta eltelt negyed évszázadban a fegyvertartás terén.²⁹⁷

A történelmi hagyományok

Vitathatatlan, hogy a fegyvertartásnak és a fegyverviselésnek mély történelmi gyökerei vannak az Egyesült Államokban. Az első telepéseknek nem volt hova fordulniuk védelemért az indiánokkal szemben – a gyarmati kormányzó messze volt, London még messzebb, és támadás esetén csak önmagukra – elsősorban a helyi polgárokból szervezett milíciára – számíthattak. A gyarmati milíciák a francia és spanyol gyarmatok ellen vívott háborúkban is fontos szerepet játszottak, és a függetlenségi háborúban sikerrel vették föl a harcot Európa legjobb csapataival. A függetlenség kivívását követő terjeszkedés nyugat felé ugyancsak megkövetelte a magas szintre fejlesztett egyéni és kis közösségi önvédelmi képességek fenntartását: az úttörőket csak több éves (gyakran több évtizedes) késéssel követték a rendészeti szervek és a jog intézményei.²⁹⁸

E gyökerek valójában nem sokkal mélyebbek, mint Európában. A fegyverviselés Európában éppolyan szokás volt a 19. századig mint Amerikában, és a fegyverviselés korlátozása is csak az első világháború után került napirendre, sokkal inkább a forradalmi mozgalmaktól való félelem, semmint a többé-kevésbé hatékony rendészeti szervezetek kialakulása következtében.²⁹⁹

Az Alkotmány

A függetlenségi háború tapasztalatai és az központi hatalommal szembeni bizalmatlanság eredményeként az Alkotmányba – mindjárt második kiegészítésként – bekerült a fegyvertartás és fegyverviselés, mint közérdeket szolgáló alapvető állampolgári jog: *„Egy szabad állam biztonságához szükséges egy jól szabályozott milícia, ezért a nép joga, hogy fegyvert tartson és viseljen nem korlátozható.”*³⁰⁰ Az 5. és 14. kiegészítések korlátok közé szorítják a szövetségi, állami és helyi kormányok lehetőségeit, hogy önkényesen korlátozzák az alapvető szabadságjogokat, vagy olyan szabályozó rendszert vezessenek be, amely lehetetlenné teszi e jogok gyakorlását.³⁰¹ A 9. kiegészítés értelmében

²⁹⁷ A polgárok törvényalkotás és kormányzás fölött gyakorolt felügyeletét a parlamenti eljárások manipulációjával, jogi csúrés-csavarással, pártfegyelemmel vagy hatalmi szóval nem nagyon lehet korlátozni, mert a politikai karrier sokkal inkább a szavazók akaratától függ, mint a párt támogatásától. Nincs listás szavazás, és az országos pártszervezet iránymutatását az állami pártszervezetek meghallgatják, de nem tekintik kötelezőnek – a szavazók pedig gyakran meg sem hallgatják. A képviselők és szenátorok mandátuma tehát elsősorban a szavazók akaratától függ.

²⁹⁸ Espohl, Frank: i. m. Innen ered az a hagyomány, hogy a megyék többségében a megyei rendőrfőnököt (sheriffet) közvetlenül választják. Innen ered a helyi rendőrségek önállósága is. A rendőrséget a helyi adókból tartják fenn, a rendőrfőnököt nem egy távoli fővárosból küldik ki, hanem a helyi városi tanács döntése alapján kap megbízást, amit aztán a testület vissza is vonhat. A rendőrfőnök és beosztottai a polgármesteren keresztül a város polgárainak tartoznak felelősséggel. A megyei, állami és szövetségi hatóságok csak törvényességi felügyeletet gyakorolhatnak, de utasításokat nem adhatnak a helyi rendőrségnek.

²⁹⁹ Gary A. Mauser: Some International Evidence on Gun Bans and Murder Rates. Fraser Forum, Vancouver, 2007. október 23-27. o.

³⁰⁰ „A well regulated Militia, being necessary to the security of a free State, the right of the people to keep and bear Arms, shall not be infringed.” Az Amerikai Egyesült Államok Alkotmánya, második kiegészítés.

³⁰¹ Frank Espohl: i. m. Pontosan ezért az 5. és 14. kiegészítéseket gyakran nevezik „Due Process” (szabályos eljárás) záradékoknak.

bizonyos alapvető jogok felsorolása az Alkotmányban nem jelenti azt, hogy a nép más, fel nem sorolt jogai sérülnének vagy elvesznének.

A fegyvertartás ellenzői számára az Alkotmány mindeddig leküzdhetetlen akadálynak bizonyult. Számos jogi leleménnyel kísérleteztek:

- az Alkotmányban előírt milícia a mai Nemzetőrség (National Guard), amely vitathatatlanul jól szabályozott és jól felszerelt szervezet, ezért okafogyottá vált az egyéni fegyvertartás;
- ha mégsem így lenne, a második kiegészítés akkor sem egyéni, hanem kollektív jogot rögzít mert a milícia egy kollektív intézmény – a fegyvereknek tehát nem a polgárok otthonában, hanem a milícia fegyvertárában van a helye;
- a korszerű, hatékony rendvédelmi rendszer kialakulásával egyéni önvédelemre nincs szükség, mert immár a rendőrség dolga a polgárokat megvédeni;
- erőszakos támadás esetén az önvédelmi kísérlet veszélyesebb a védekezésre nézve, mint engedni a támadásnak – a legkevésbé kockázatos magatartás az együttműködés a támadóval;
- a felelőtlenül tárolt fegyverek könnyen illetéktelen kezekbe – gyakran gyerekek kezébe – kerülhetnek, aminek aztán beláthatatlan következményei lehetnek;
- hozzá nem értő kezekben a fegyver a legjobb szándék ellenére is gyakran okoz balesetet;
- a könnyen hozzáférhető fegyverek növelik az öngyilkosságok és a családon belüli erőszakos cselekmények számát.

Ezek az érvek sorra elbuktak és elbuknak az alkotmányossági próbákon. A kollektív jogi érvek nem vezethetők le sem magából az Alkotmányból, sem a kiegészítésekből, sem az elfogadásukat megelőző viták jegyzőkönyveiből és levelezéséből. Bár a második kiegészítés csak a milíciát említi, a bírósági gyakorlat a múltban a jogos védelmet is elismerte a fegyvertartás és fegyverviselés további indokaként; ezt nem lehet meg nem történné tenni, mert az angolszász jogban a precedens meghatározó fontosságú. A rendőrség mint az erőszakos támadással szembeni védelem sem állja meg a helyét: bírósági határozatok sora deklarálja, hogy a rendőrség feladata nem egyes személyek védelme, hanem a közösség biztonságának fenntartása; sem a testület, sem egyes tagjai nem vonhatók felelősségre azért, ha a közösség egy tagját támadás éri – még akkor sem, ha a támadást a rendőrök hanyag vagy kötelességmulasztó magatartása tette lehetővé. Egyes polgárok vélelmezett egyéni felelőtlensége alapján megelőző jelleggel akkor sem lehet korlátozni alapjogokat, ha egyébként a vélelem megalapozott.

A fegyvertartás hívei és ellenzői közötti több évtizedes (máig lezáratlan és szinte vallásos hévvel folytatott) vita ott tart, hogy a fegyvertartás az Alkotmányban rögzített, közérdeket szolgáló egyéni szabadságjog. Nemcsak az állampolgárok élvezik, de – a rövid időre beutazó turisták kivételével – az országban jogszerűen tartózkodó idegenek is. E jog – mint a legtöbb jog – nem abszolút és nem korlátlan. A társadalom biztonsága és harmóniája érdekében gyakorlását szabályozni lehet, de csak a minimálisan szükséges mértékben. A valóságban a szabályozás sok esetben messze túllépi a "minimálisan szükséges" mértéket, és gyakorlatilag egyenértékű a teljes tilalommal. Ebben a bíróságok gyakran a korlátozást erőltető politikusok és tisztviselők cinkosai. Az elmúlt 25 évben megkezdődött a jogalkotói és a hatósági túlkapások fokozatos visszaszorítása.

A szövetségi szabályozás

A szabályozás első eszköze a szövetségi (tehát valamennyi államra és területre egyaránt érvényes) törvények gyűjteménye. A fegyvertartás tekintetében a szövetségi szabályozás viszonylag egyszerű és érthető. A szabályozás magánszemélyek közötti adásvételre annyiban érvényes, hogy akinek tudomása van arról, hogy a vásárló valamelyik tiltott kategóriába tartozik és mégis elad neki fegyvert, az később felelősségre vonható.

- A fegyverek beszerzésben a két fontos szövetségi korlát az életkor és a lakóhely: puskát csak 18 év fölötti személy vásárolhat, pisztolyt pedig csak 21 év fölötti, továbbá kereskedő nem adhat el fegyvert más államban lakó személynek.³⁰²
- Nem birtokolhatnak fegyvert büntetett előéletű személyek, olyan személyek, akik valamikor elmeorvoskezelés alatt álltak, állandó tartózkodásra nem jogosult személyek, valamint olyan személyek, akik lemondtak amerikai állampolgárságukról.³⁰³
- Magánszemélyek csak szigorú szabályok (regisztrációs kötelezettség, transzfer adó megfizetése, tárolási követelmények) betartásával birtokolhatnak sorozatlövésre alkalmas fegyvert, hangtompítót és lefűrészelt sörtes puskát (18,5 hüvelyknél rövidebb csővel, illetve 21 hüvelyknél rövidebb teljes hosszal). Magánszemélyeknek tilos továbbá a rendőrségi golyóálló mellényt átütni képes löszert előállítani, forgalmazni vagy birtokolni.
- Egy viszonylag új korlátozás, hogy iskolák környékén nemcsak a fegyverviselés tilos, de a fegyver birtoklása (tehát a csomagtartóban a vadászpuska) is.

Állami törvények 1890-1987

A fegyvertartás szabályozásában az állami szint a legfontosabb. Az ötven állam, a fővárosi szövetségi terület (Washington DC), valamint a nem-állami területek (Puerto Rico, US Virgin Islands, a csendes-óceáni szigetek) mind saját szabályozó rendszert alakítottak ki, melyek kisebb-nagyobb részleteikben (de sok esetben alapjaikban is) eltérhetnek a szomszédokétól.

Az állami szabályozásra alapvetően az jellemző, hogy a golyós és sörtes puskák beszerzését és tartását csak minimálisan szabályozzák.³⁰⁴ Részben a milícia hagyományok, részben a vadászat népszerűsége következtében ezek birtoklását korlátozni valószínűleg politikai öngyilkosság lenne. Szintén kevés korlátozás létezik a löszér beszerzésére és tartására. Szigorúbb szabályozás érvényes a puskák szállítására (pl. lőtérre, vadászterületre) és közterületen történő viselésére.

Az állami jogalkotók a magánkézben levő pisztolyokat és különösen azok közterületen történő viselését találták veszélyesnek a közbiztonságra, ezért 1890 és 1987

³⁰² E követelményt nem nehéz kijátszani. A személyazonosság igazolására leggyakrabban használt dokumentum a vezetői engedély, melyet az egyes államok adnak ki. Mivel nem létezik a "bejelentett állandó lakás" intézménye (a lakcímet bemondás alapján rögzítik), egy kaliforniai vezetői engedélyt semeddig nem tart lecserélni arizonaira. Utána bármelyik arizonai fegyverüzletben kedvére válogathat a kaliforniai polgár.

³⁰³ Az FBI üzemelteti az Országos Azonnali Bűnügyi Háttérellenőrző Rendszert (National Instant Criminal Background Check System – NICS), melybe a kereskedő feltölti a vásárló adatait. A rendszer azonnal visszajelez, hogy a vásárló szerepel-e a nyilvántartásban. Ha nem szerepel, a tranzakciónak nincs akadálya.

³⁰⁴ Kirívó kivételek akadnak: New York Cityben előzetes engedély kell puska beszerzéséhez is; Washington DC-ben a golyós és sörtes puskákat is regisztráltatni kell; a US Virgin Islands a tartható löszér mennyiségét is korlátozza.

között fokozatos szigorítás volt jellemző az államok többségére.³⁰⁵ E szigorítás ki nem mondott célja gyakran az volt, hogy az éppen aktuálisan népszerűtlen vagy veszélyesnek tartott kisebbség (olasz, ír, kelet-európai bevándorlók, néger, latin-amerikaiak) kezébe a lehető legkevesebb fegyver jusson.³⁰⁶ A szabályozás fő eszközei a következők:³⁰⁷

- Beszerzés. Tizenhárom államban a polgár csak az engedélyező hatóság engedélyével vásárolhat pisztolyt. Egyes államokban ez egyszerű adminisztratív rutin: újjlenyomatok, űrlap kitöltése, adatellenőrzés, és (természetesen) az adminisztrációs díj megfizetése. Más államokban viszont ez az első – és legmagasabb – akadály: meg kell győzni az engedélyt kiállító hatóságot, hogy a kérelmezőnek jó indoka van arra, hogy pisztolyt tartson.
- Rejtve viselés. Vermont kivételével valamennyi államban bevezettek valamilyen engedélyezési eljárást a pisztoly rejtve viselésre. Egyes államokban (1987 előtt 15-ben) a nagyon szűken behatárolt hivatalos tisztségviselői kategóriákon kívül (rendőr, ügyész, bíró) senki nem kap rejtve viselési engedélyt. Más államokban (1987 előtt 26-ban) az engedélyező hatóságnak mérlegelési joga van – annak adnak engedélyt, aki meg tudja indokolni, hogy miért is kell közterületen fegyvert viselnie. A mérlegelési jogkör tág teret enged a kapcsolati, kliensi rendszernek és a korrupciónak – ami nem került el a polgárok figyelmét. Megint más államokban (1987 előtt nyolcban) az engedélyező hatóság köteles kiadni az engedélyt, ha a kérelmező igazolni tudja, hogy megfelel az előre meghatározott objektív feltételeknek.
- Nyílt viselés. Egyes államokban a nyílt fegyverviselés teljes tilalom alá esik, más államokban semmilyen tilalom nincs, megint más államokban valamilyen köztes megoldás létezik.
- Várakozási idő. Tíz államban a vásárló csak bizonyos várakozási idő után veheti át a kiválasztott fegyvert. Ez két célt szolgál: időt ad a helyi hatóságoknak, hogy elvégezzék az előírt adatellenőrzést, és időt ad a vásárlónak, hogy lehiggadjon, ha a pisztollyal egy másképp megoldhatatlannak tűnő problémát akart rendezni.
- Mennyiségi korlátozás. Három államban havonta csak bizonyos számú fegyvert lehet vásárolni. A mérlegelési jogkörrel rendelkező hatóságok az engedélyek kiadásával vagy megtagadásával törvényi korlátozás nélkül is tudják befolyásolni a fegyverek mennyiségét.
- Regisztráció. Nyolc államban van valamilyen regisztrációs program (bizonyos fegyver-kategóriákra, új fegyverekre, stb). A regisztráció nem alkotmányellenes, de nagyon népszerűtlen, mert felveti a későbbi fegyverelkobzás lehetőségét. A

³⁰⁵ A kivétel Vermont. A törvényhozók komolyan vették az Alkotmány világos és egyértelmű előírását. Az államban a fegyvertartást és fegyverviselést nem korlátozza sem állami, sem helyi törvény vagy rendelet.

³⁰⁶ Cottroll, Robert J és Diamond, Raymond T.: The Second Amendment: Toward an Afro-Americanist Reconsideration, Georgetown Law Review, 1991, december. Cramer, Clayton E.: The Racist Roots of Gun Control, Kansas Journal of Law & Public Policy, Lawrence KS, 1995, tél Winkler, Adam: Is Gun Control Racist? Daily Beast, 2011.10.09. és Coulter, Ann: The racist history of gun control laws, The Daily Caller, Washington DC, 2012.04.18. A polgárjogi aktivista Martin Luther King például hiába kért fegyverviselési engedélyt az alabamai hatóságoktól 1956-ban, miután a házat fölgyújtották.

³⁰⁷ Richard Getchall: Carrying Concealed Weapons in Self-Defense: Florida Adopts Uniform Regulations for the Issuance of Concealed Weapons Permits, Florida State University Law Review, Tallahassee FL, 1987

félelem az elkobzástól vezetett oda, hogy ma számos államban a törvény kifejezetten megtilt mindenféle regisztrációt.³⁰⁸

- Tárolási és szállítási szabályok. Nincs aprólékos előírás lemezszekrényről és hasonlókról: a a tulajdonost terheli a felelősség, hogy fegyver ne kerülhessen illetéktelen kezekbe, elsősorban gyerekek kezébe. A tulajdonos általában mentesül a felelősség alól, ha a fegyvert valamilyen módon lezárja vagy zárral ellátott dobozban tartja. Betörés során ellopott fegyverért, illetve az azzal később elkövetett bűntényekért viszont a tulajdonost nem terheli felelősség.

Az egyes államok a fenti eszközök különböző kombinációit alkalmazzák, és egyes esetekben eljutottak oda, hogy legálisan csak a rendőrök viselhetnek fegyvert. Ez egyáltalán nem vezetett a közbiztonság javulásához. Az erőszakos bűnözők számára a fegyverviselési tilalom csak egy a sok törvényből, melynek fittyet hánynak. Továbbra is viselnek fegyvert, és maximálisan kihasználják a lefegyverzett polgárok védtelenségét. A fokozatos szigorítás ellenére az erőszakos bűnözés mutatószámai makacsul folyamatosan növekedést mutattak.

Helyi szabályozás

Egyes államokban a városok és megyék is szabályozhatják határaikon belül a fegyvertartást és fegyverviselést. Ez általában további szigorítást és korlátozást, nem ritkán (pl. Washington DC és Chicago) teljes tilalmat jelent. De egyes esetekben a városi szabályozás pontosan ellentétes irányú: például Kennesaw-ban (Georgia állam) 1982 óta kötelező minden háztartásban legalább egy lőfegyvert tartani.³⁰⁹ A helyi szabályok spektruma tehát nagyon széles – de az elmúlt kb. 25 év során egyre több államban az állami törvényhozás magához vonta a fegyvertartás és fegyverviselés szabályozásának jogát, és eltörölte a helyi rendelkezéseket.

Florida, 1987

Az egyre szigorúbb szabályozás közel 90 éves trendjében 1987-ben Floridában történt az első jelentős változás. Az állam a tengeri sporthorgászat egyik központja, évente több millió amerikai tölti itt a szabadságát és nagyon sok nyugdíjas költözik ide. De ezen túlmenően Florida a csempészet ideális terepe is: közel 2 200 km hosszú, kis hajókkal szinte mindenütt megközelíthető homokos tengerpart; számtalan rejtett öböl, folyó és patak; 4 500 sziget és megszámlálhatatlan állandóan száraz zátony; több száz (részben elhagyott, de használható) kis repülőtér; légi megfigyelést akadályozó sűrű lombtakaró; közel egymillió kisebb-nagyobb halászhajó, vitorlás és motoros jacht. E rendészeti, vízrendészeti, határrendészeti és pénzügyőri fejfájás az 1980-as években több egyidejű tényező összhatása következtében rémálommá vált:

³⁰⁸ A félelem az elkobzástól nem absztrakt spekuláció. A közelmúltban New Yorkban és Kaliforniában az engedélyezett/tiltott fegyverkategóriák illetve a regisztrációs szabályok manipulálásával több ezer félautomata puskát egyik napról a másikra illegálisnak nyilvánítottak. A tulajdonosoknak rövid türelmi időn belül kellett dönteniük, hogy beszovaltatják, hatástalanítják, vagy kiviszik az államból a fegyvert. A korábban összeállított regisztrációs listákat a hatóságok a fegyvertulajdonosok zaklatására használták.

³⁰⁹ A kennesaw-i városi tanács döntése szembe ment a fokozatos szigorítás általános trendjével. Néhány további város, ahol hasonló törvény van érvényben: Love (Utah), Virgin (Utah), Greenleaf (Idaho), Gueda Springs (Kansas), Cherry Tree (Pennsylvania).

- A kokain egyre növekvő népszerűsége véres területi háborúhoz vezetett a helyi kábítószer kereskedő bandák és az újonnan jött dél-amerikai kokain kartelek között. A romló közbiztonság közvetlenül érintett minden polgárt, mert az új piaci szereplőket nem érdekelte, hogy kívülállók is a bandaháborúk áldozatai lehetnek. Egyáltalán nem válogattak az eszközökben, gyakran lecsaptak például kis jachtokra és halászhajókra, az utasokat megölték, a hajóval lebonyolítottak egy-két csempész utat, majd megszabadultak tőle és újat kerestek.³¹⁰
- Az 1980-as években jelent meg a kokain olcsó és különösen veszélyes változata, a „crack”, mely nagyon intenzív, de rövid ideig tartó eufóriát és szinte azonnal rendkívül erős fiziológiai és pszichológiai függőséget okoz.³¹¹ A crack-függő személy bármire hajlandó, hogy napi – egyre nagyobb – adagját megszerezze.³¹² A crack megjelenése következtében mindenütt jelentősen megugrottak a bűnözési mutatók.
- A kubai népgazdaság növekvő gondjaival arányosan növekvő elégedetlenséget Fidel Castro azzal próbálta csökkenteni, hogy 1980. áprilisban megnyitotta Mariel kikötőjét mindenki számára, aki el akarta hagyni Kubát. A következő hat hónapban, a „Mariel hajóhídon” (Mariel boatlift) át közel 130 ezer kubai érkezett az Egyesült Államokba – elsősorban Floridába. Köztük volt kb. 30 ezer erőszakos bűnöző és elmebetegintézeti ápolat, akiket a kubai hatóságok kifejezetten biztattak, hogy éljenek a kivándorlás lehetőségével.

Látva az egyre romló közbiztonságot és a rendészet szervek tehetetlenségét, a floridai törvényhozás 1987-ben eltörölte a helyi (városi, megyei) fegyverviselési rendelkezéseket és megváltoztatta a fegyverviselési engedélyek kiadásának szabályait.³¹³ A jogalkotó célja kifejezetten a jogos védelem (lawful self defense) lehetőségének megteremtése volt minden floridai polgár számára. Az engedélyezés a megyei hatóságoktól átkerült az állam hatáskörébe, és legfontosabb vonása, hogy az engedélyező hatóságnak nincs mérlegelési jogköre: elég, ha a kérelmező nyilatkozik, hogy önvédelem céljából fegyvert akar viselni, de nem kell megindokolnia, hogy miért érzi ezt szükségesnek. Ha a kérelmező megfelel a törvényben megszabott követelményeknek, ki kell állítani számára az engedélyt.³¹⁴

Ez egyáltalán nem jelenti a szabályozás hiányát. A kérelmezőnek igazolnia kell, hogy képes a fegyverrel biztonságosan, balesetmentesen és felelősségteljesen bánni: elvégzett valamilyen fegyverkezelési tanfolyamot, részt vett rendőrségi vagy biztonsági őri képzésben, vagy szolgált a fegyveres erőkben. Ezen túlmenően az engedélyező hatóság a kérelmező személyi adatai és ujjlenyomata alapján háttérvizsgálatot hajt végre, ami sokkal

³¹⁰ A hatóságok nem nagyon akarták tudomásul venni, hogy kalózkodás folyik a floridai partok mentén. Az volt az álláspontjuk, hogy az eltűnt hajók a tapasztalatlan tulajdonosok hibájából bizonyra viharba kerültek és elsüllyedtek.

³¹¹ A crack mely fehér v. sárgás, szappanszerű, szemcsés anyag. Közel 100% tisztaságú kokaint tartalmaz. Előállításuk könnyű és veszélytelen (a vízben oldott kokain por és sütőpor keverékét hevítik, amíg a víz elpárolog). Bevétele a crack hevítése során keletkező gőz belélegzésével történik.

³¹² Fryer, Roland G. – Heaton, Paul S. – Levitt, Steven D. – Murphy, Kevin M.: *Measuring the Impact of Crack Cocaine*, National Bureau of Economic Research, Cambridge MA, 2005. május

³¹³ A jogalkotó bizonyos fokig egy kialakulóban levő állapotot legalizált: a törvénytisztelő polgárok még nem szegültek szembe nyíltan a törvénnyel, nem kezdtek el tömegesen rejtve fegyvert viselni közterületeken, de a halászhajók és jachtok már egyre komolyabb fegyverzettel futottak ki a kikötőkből – ami gyorsan véget is vetett a kalóztámadásoknak.

³¹⁴ Getchall: *Carrying Concealed Weapons in Self-Defense*

alaposabb, mélyebb és részletesebb, mint az egyszeri adatellenőrzés az FBI adatbázisában.³¹⁵ A követelmények is szigorúbbak, mint a szövetségi törvényben meghatározottak.

Az új szabályozás ellenzői (mint korábban, Kennesaw esetében) apokaliptikus jövőképet rajzoltak föl. A polgárok a kora reggel berregő fűnyírótól a parkolóházi koccanáson át az elütött kutyáig minden nézeteltérést fegyverrel fognak rendezni; a felügyelet nélkül hagyott fegyverekkel gyerekek fognak játszani és szörnyű balesetek lesznek; a családon belüli erőszak soha nem látott méreteket fog ölteni; növekedni fog a befejezett öngyilkosságok száma; az önvédelmi kísérletek sikertelenek lesznek, mert a támadó elveszi a fegyvert és azzal fogja megölni a védekező személyt. E jóslatok (csakúgy mint Kennesaw-ban) nem váltak valóra. Vitathatatlan, hogy történtek visszaélések engedélyes fegyverekkel is, de ezek száma elenyészően kicsi volt. Az új szabályozás fő hatása az volt, hogy az erőszakos bűnözés mutatószámai jelentősen visszaestek.³¹⁶

A floridai törvényhozás egy új – és egyre gyorsuló – trendet indított el. Az állam tapasztalatait más államok jogalkotói (és természetesen polgárai is) figyelemmel kísérték, és az 1990-es években kezdték átvenni. A fegyvertartás és fegyverviselés liberalizálása a mai napig tart: 1986-ban az engedélyező hatóságoknak nyolc államban nem volt mérlegelési jogkörük – 2012-ben már 37 államban kötelesek mérlegelés nélkül kiadni az engedélyt, ha a kérelmező megfelel a követelményeknek. 1987-ben Vermont volt az egyetlen állam, ahol egyáltalán nem korlátozták a fegyvertartást és fegyverviselést – 2012-ben már négy államban nem volt korlátozás.³¹⁷ Az 1. táblázat számai és az 1. ábra térképei szemléletesen mutatják, hogyan változott az 50 szövetségi államban a jogos védelem szempontjából legfontosabb szabályozás, a rejtett fegyverviselés engedélyezése 1987 és 2011 között. 2007-ben kb. 5 millió polgárnak volt engedélye, hogy rejtve fegyvert viseljen (valójában ez nem is olyan óriási szám: a 300 millió amerikai alig két százaléka).³¹⁸

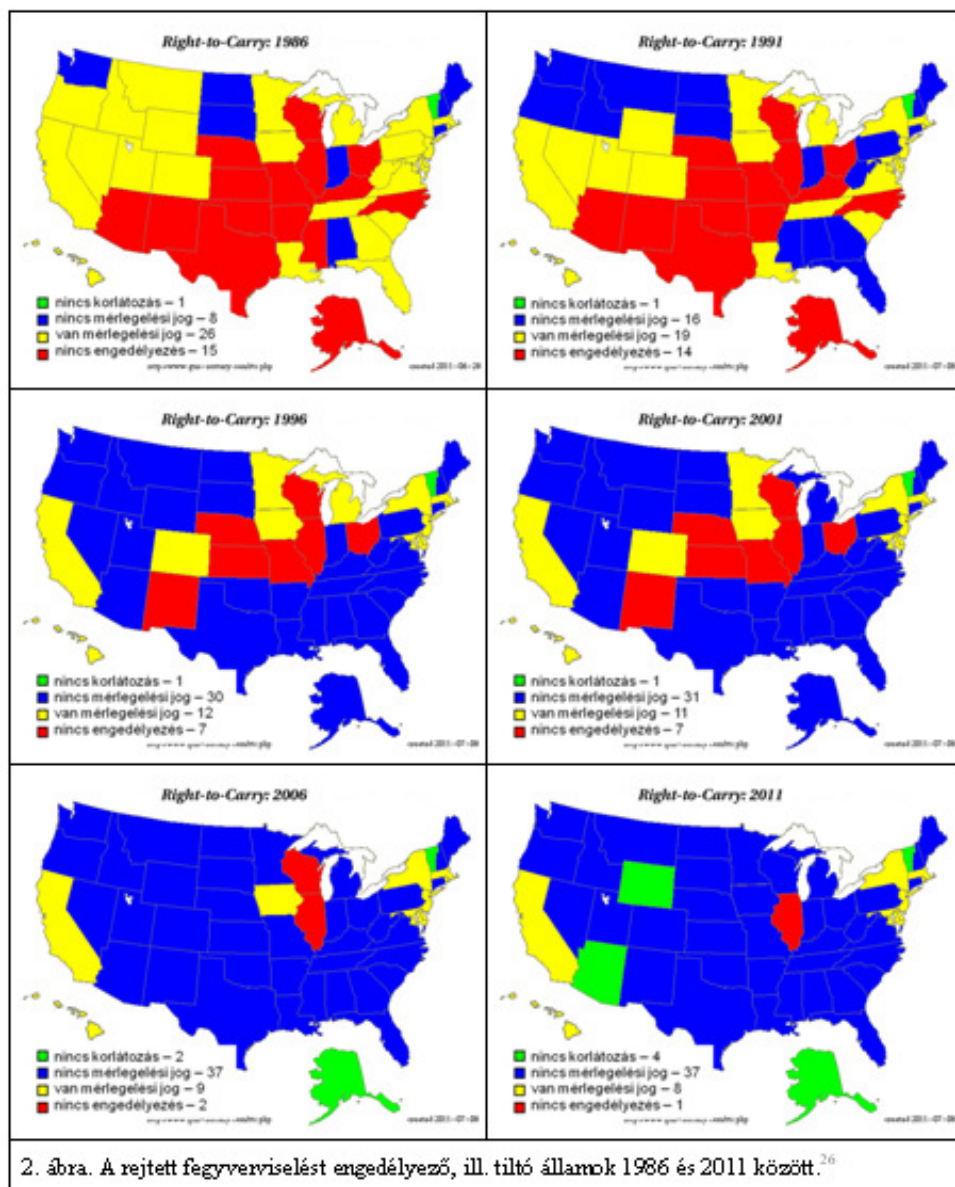
	1986	1991	1996	2001	2006	2011
Nincs fegyverviselési korlátozás	1	1	1	1	2	4
Engedély hatósági mérlegelési jogkör nélkül	8	16	30	31	37	37
Engedély hatósági mérlegelési jogkör alapján	26	19	12	11	9	8
Nincs engedélyezve a fegyverviselés	15	14	7	7	2	1
1. táblázat. A rejtett fegyverviselést engedélyező, illetve tiltó államok számának alakulása 1986 és 2011 között.						

³¹⁵ Getchall: Carrying Concealed Weapons in Self-Defense

³¹⁶ Lott: More Guns, Less Crime 248-251. o.

³¹⁷ Az államok nagyrészt elfogadják egymás viselési engedélyeit, ezért Alaska, Arizona és Nebraska is kiad fegyverviselési engedélyeket azok számára, akik más államokba akarnak utazni és fegyverüket ott is akarják viselni.

³¹⁸ Lott: i. m. 248. o.

A változás hatásai a bűnözésre

Az apokaliptikus jóslatokkal ellentétben nem nőtt az erőszakos bűnözés a fegyverviseléssel arányosan – ellenkezőleg: a fegyverviselési engedéllyel rendelkező polgárok rendkívül törvénytisztelőnek bizonyultak. A legritkább esetben követnek el erőszakos bűntényt, és minimális az engedélyezett fegyverrel elkövetett jogsértések

száma.³¹⁹ Ennek megfelelően csak nagyon ritkán kerül sor fegyvertartási engedély bevonására. A floridai hatóságok 1987 és 2007 között közel 1,5 millió fegyverviselési engedélyt adtak ki (ezek egy jelentős része megújítás volt). Csak 166-ot (0,01%) vontak be. Más államokban hasonlóak a tapasztalatok: a bevont engedélyek aránya mindenütt jóval 0,5 százalék alatt van, a legmagasabb (0,3%) Észak-Karolinában. Az engedélyek bevonásának oka többnyire jelentéktelen szabálysértés, amit rendezni lehet egy bírsággal, és a bevont engedélyt vissza lehet kapni fellebbezés után.³²⁰

Nem nőtt sem a löfegyverrel elkövetett öngyilkosságok, sem a családon belüli fegyveres erőszak, sem a fegyveres balesetek száma. Az amerikai polgár képesnek bizonyult uralkodni önmagán, hosszú kiképzés nélkül is képesnek bizonyult felelősségteljesen kezelni a fegyverét, és ügyelni arra, hogy az ne kerüljön illetéktelen kezekbe. Nem nőtt számottevően a fegyveres incidensek száma sem – ismét bebizonyosodott, amit 100 évvel korábban mindenki tudott: a sikeres fegyveres önvédelem nem feltétlenül jelenti azt, hogy a támadó vérbe fagyva fekszik a járdán; a legtöbb esetben elég a fegyvert felmutatni ahhoz, hogy a támadó felhagyjon az agresszív magatartással. Az ilyen önvédelmi esetek számát csak becsülni lehet, mert ezeket ritkán jelentik a hatóságoknak. Egy tíz évvel ezelőtti felmérés szerint fegyveres önvédelemre évente 2,5 millió esetben kerül sor, de a támadó legfeljebb az esetek nyolc százalékában sebesül meg, vagy hal meg.³²¹ Nem nőtt a sikertelen önvédelmi kísérletek aránya sem: a támadók nem vették el a fegyvert és nem fordították azt a védekező, de az erőszak alkalmazásában gyakorlatlan polgároktól.

A rejtett fegyverviselés szabályait liberalizáló államokban megismétlődött a floridai tapasztalat: az erőszakos bűnözés mutatószámai mindenütt jelentősen visszaestek. A jelenség magyarázatára számtalan publicisztika, politikai beszéd, sajtónyilatkozat és tudományos elemzés született. A fegyvertartás hívei számára egyértelmű volt, hogy e visszaesés az egyre több fegyvert viselő polgárnak köszönhető, ellenzői más tényezőkben (demográfia, hatékonyabb rendőrség, szigorúbb igazságszolgáltatás) vélték megtalálni az okot. Az első igazán alapos és tudományos igényű tanulmányra Dr John Lott, a chicagói egyetem közgazdaságtan professzora vállalkozott.³²² A tanulmány eddig három kiadást ért meg (1998, 2000 és 2010), és jócskán felkavarta a kedélyeket: Lott következtetései tudományos szempontból különlegesen szilárd talajon állnak, de az értelmiségi és média elit számára ideológiai szempontból elfogadhatatlanok.³²³

³¹⁹ Lott szerint 1990 és 2008 között fegyvertartási engedéllyel rendelkező polgárok 23 gyilkosságot követtek el gyilkosságot löfegyverrel. Lott: i. m. 116-117. o.

³²⁰ Kentuckyban a legtöbbet azért vonták be, mert az engedélyes elmulasztott kötelező gépjármű biztosítást kötni. Floridában azért, mert az engedélyes valamilyen tiltott területen (bíróház épülete, stb.) viselte a fegyverét. Texasban azért, mert az engedélyes nem tartotta magánál az engedélyt, mikor fegyverét viselte. Észak-Karolinában azért, mert rendőri intézkedés során az engedélyes elmulasztotta közölni a rendőrrel, hogy fegyvert visel, amire engedélye van. Uo. 244-248. o.

³²¹ Gary Kleck – Marc Gertz: *Armed Resistance to Crime: The Prevalence and Nature of Self-Defense With a Gun*. *Journal of Criminal Law and Criminology*, 1995 őszi 150-187. o.

³²² Lott: i. m.

³²³ Lottot számtalan támadás érte, kétségbe vonták tudományos pártatlanságát, jellemét és becsületét, és a tudományos élet legjobbjai mindaddig sikertelenül keresték és keresték elemzése gyenge pontjait. Lott a metodológiai kritikákra eddig mindig meggyőző választ tudott adni. Számos más tanulmány szerzőjével ellentétben adatait hozzáférhetővé teszi mindenki számára, aki kéri, így eredményeit bárki ellenőrizheti.

Lott szigorúan a rendelkezésre álló számszerű adatokat elemezte a statisztika módszereivel. Felhasználta az Egységes Bűnügyi Jelentéseket,³²⁴ melyeket az FBI évente állít össze több mint 16 000 városi, megyei és állami rendészeti szervezet jelentései alapján. A Jelentések az ország 3 054 megyéjére lebontva közlik a bűnügyi és letartóztatási mutatószámokat a következő kategóriákban: gyilkosság, nemi erőszak, rablás, súlyos testi sértés (ezek az "erőszakos bűnözés" gyűjtőkategóriába tartoznak), valamint betörés, lopás, gépjárműlopás, gyújtogatás (ezek a "tulajdon elleni bűnözés" gyűjtőkategóriába tartoznak). Ezekhez az adatokhoz kiegészítésként Lott megszerezte évekre lebontva az egyes államok rendészeti és igazságszolgáltatási adatait (rendészeti szervek létszáma, vádemelések és elmarasztaló ítéletek száma, ítéletek időtartama), valamint az egyes megyékben kiadott fegyverviselési engedélyek számát. Felhasználta továbbá a Népszámlálási Hivatal demográfiai és gazdasági adatait, melyek befolyásolhatják a bűnözés változásait (megye népsűrűsége, teljes lakossága, a lakosság etnikum, életkor és nem szerinti megoszlása, az egy főre jutó reáljövedelem, munkanélküli segély illetve nyugdíj). Az így nyert adatsorok többváltozós lineáris regresszió-analízise nagyon erős korrelációt mutat a fegyvert viselő polgárok növekvő száma és a bűnözési mutatók csökkenése között.

Az adatokból levezethető következtetés egyértelmű: ahogy nő a fegyvert viselő polgárok száma, úgy válnak egyre kockázatosabbá az áldozattal közvetlen kapcsolatot igénylő erőszakos elkövetési módok. Bárki – járókeretes nyugdíjas, babakocsit toló fiatalasszony, öltönyös hivatalnok, hosszú hajú egyetemista vagy overallos munkásember – viselhet fegyvert a ruházata alatt, és az elkövető nem tudhatja, hogy kit kockázatos megtámadni, kit nem. A fegyvert viselő polgárok tehát (saját költségükön) növelik mások biztonságát – és így áttételesen a közbiztonságot – is. Az erőszakos bűnözés mutatószámai pontosan abban a környezetben csökkennek a legnagyobb mértékben, ahol az új szabályozást megelőzően a legmagasabbak voltak: a sűrűn lakott városi környezetben.³²⁵ A konkrét tapasztalatok azt mutatják, hogy a fegyverviselés a nyilvános helyen lőfegyverrel elkövetett tömeggyilkosságokat is megakadályozza, vagy jelentős mértékben csökkenti az áldozatok számát.³²⁶

A 2. számú ábra grafikonjai a négy erőszakos bűnözési kategória alakulását mutatják az engedélyezési szabályokat megváltoztató első tíz államban, (Florida, Georgia, Idaho, Maine, Mississippi, Montana, Oregon, Pennsylvania, Virginia, West Virginia), az új törvény bevezetését megelőző, és azt követő kb. hat évben.³²⁷ Valamennyi kategóriában vagy közvetlenül a törvény bevezetése után (gyilkosság, nem erőszak, rablás), vagy némi késéssel (súlyos testi sértés) láthatunk egy jelentős visszaesést, amely aztán néhány éven át kevésbé meredeken folytatódik, majd beáll egy stabil, a kiindulásnál alacsonyabb szintre.

Különösen figyelemreméltó, hogy a fegyver mennyire kiegyenlíti a nemek közötti különbségeket. A nemi erőszak görbéje az első kb. 2,5 évben mutatja a legnagyobb csökkenést. Egy fegyvertelen nő elleni támadás kockázata minimális: egy férfi támadó testi ereje általában elég ahhoz, hogy szándékát minden ellenállás dacára megvalósítsa – legfeljebb a segítségére siető férfiak jelentenek némi veszélyt. Ezen a helyzeten egy

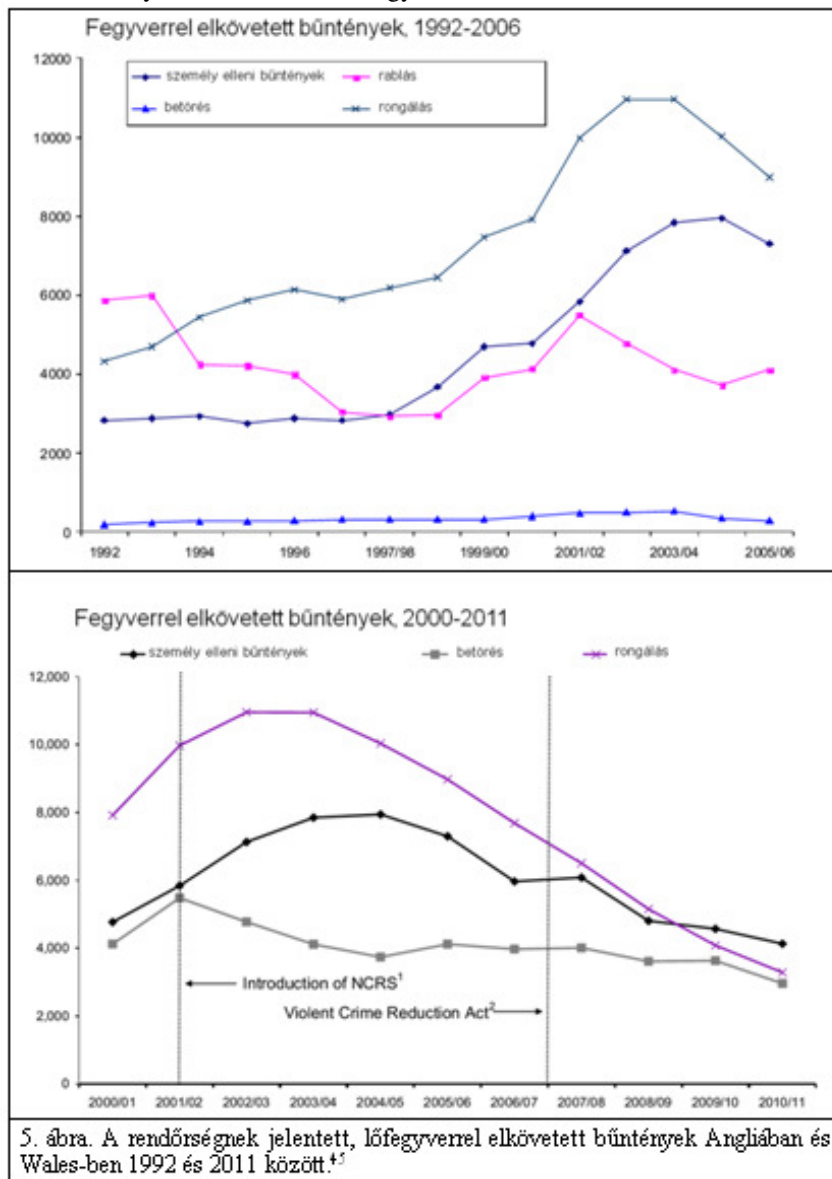
³²⁴ USA Federal Bureau of Investigation: Uniform Crime Report, <http://www.fbi.gov/about-us/cjis/ucr/ucr/> (Letöltés ideje: 2012. 07. 27.)

³²⁵ Lott: i. m. 20-21. o.

³²⁶ Uo. 103-106 o., 194-197. o., 295-295 o. és 322-325. o.

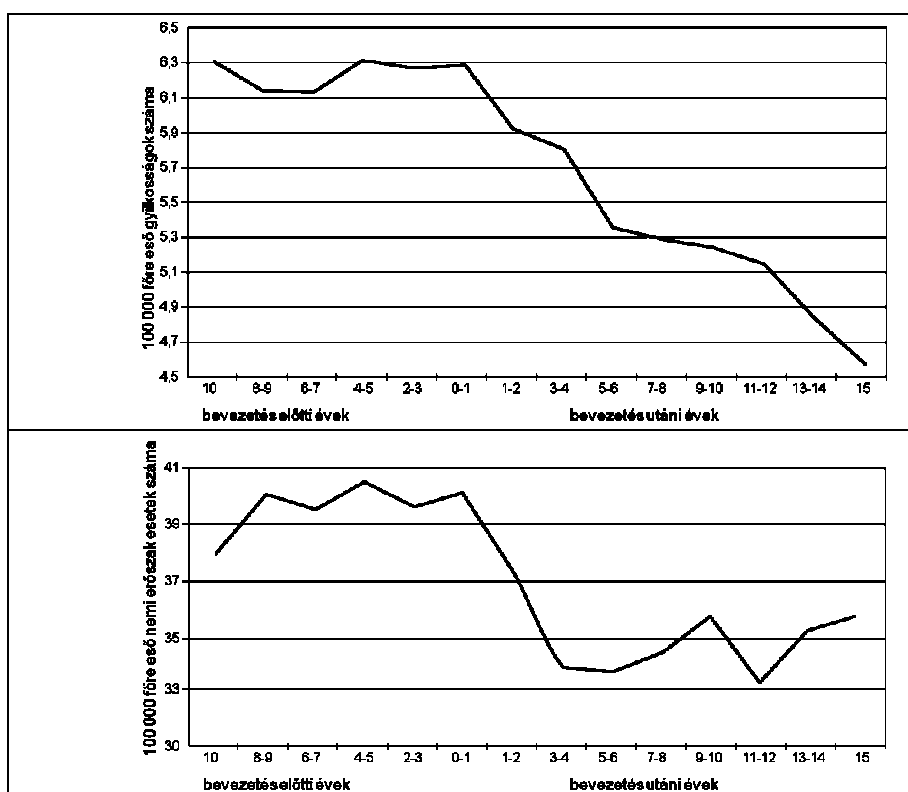
³²⁷ A tanulmány második kiadásában (2000) Lott további tíz állam (Alaska, Arizona, Arkansas, Nevada, Észak-Karolina, Oklahoma, Tennessee, Texas, Utah, Wyoming) adataival egészítette ki korábbi elemzését. A harmadik kiadásban (2010) már egy 23 éves időintervallumot elemez mely az új törvény bevezetését megelőző kilenc évet és az azt követő 14 évet fedi le, immár 29 államban.

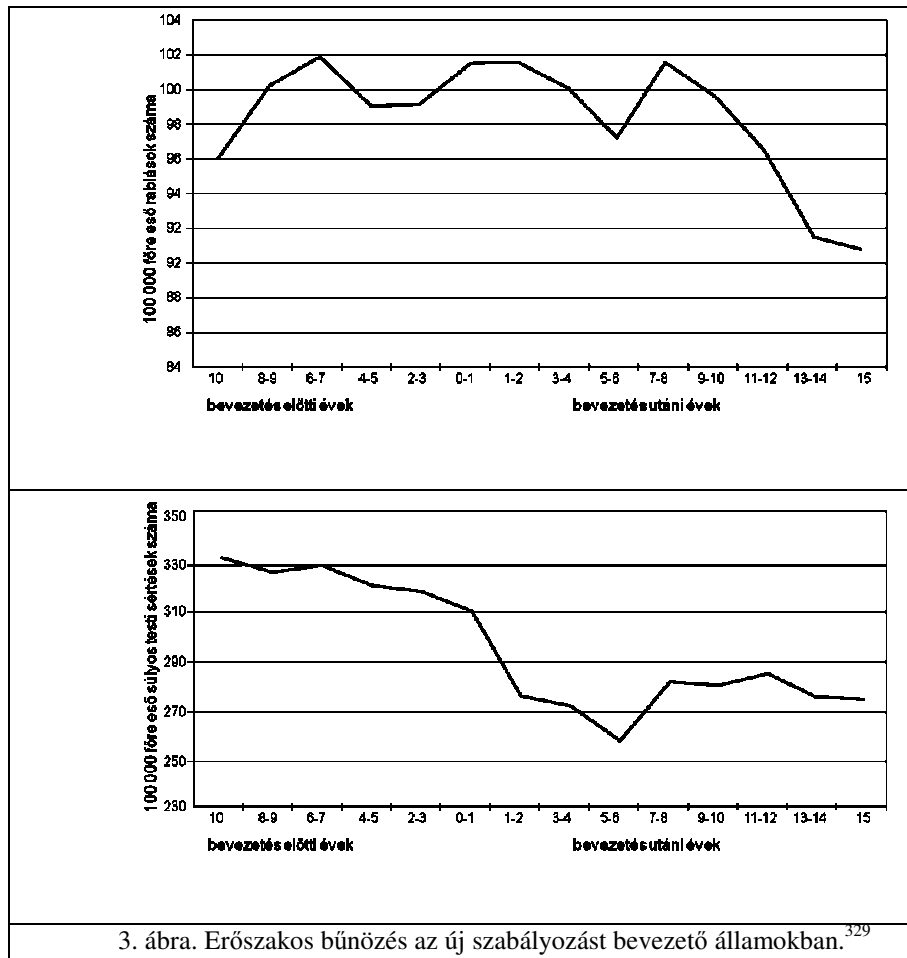
csapásra alapvető változást hoz, amikor egyes – támadásnak különösen kitett – nők elkezdnek fegyvert viselni. Egy lőfegyver sokkal nagyobb mértékben megnöveli egy nő önvédelmi képességeit, mint egy férfit: ha egy nő egy erőszakos támadás során nem tanúsít ellenállást, 2,5-szer akkora esélye van, hogy súlyos sérülést szenvedjen, mint ha lőfegyverrel védekezne. Ha egy férfi tanúsít passzív magatartást, kb. 1,4-szer akkora eséllyel szenved súlyos sérülést, mint ha fegyverrel védekezne.³²⁸

³²⁸ Lawrence Southwick Jr.: Self Defense with Guns: The Consequences Journal of Criminal Justice, Amsterdam, 2000/5

Egy lényegesen hosszabb, 23 évet lefedő időszak (az új törvény bevezetését megelőző kilenc év és az azt követő 14 év) 29 államra kiterjedő vizsgálata megerősíti a kevesebb államot és rövidebb időszakot lefedő korábbi elemzés eredményeit. Közvetlenül az új törvény bevezetését követően jelentős visszaesés figyelhető meg valamennyi erőszakos bűnözési kategóriában. A mutatószámok 3-5 év után beállnak az új szabályzás előttinél jóval alacsonyabb szintre. Különösen nagy a visszaesés a gyilkosságok és a nemi erőszak esetében: a gyilkosságok tíz év alatt kb. 20 százalékkal, a nemi erőszak esetek kb. 12 százalékkal estek vissza. A rablások esetében az eredmény kevésbé látványos: az új törvény bevezetése után két megfigyelés (1-2 év és 7-8 év) magasabb értéket, hat megfigyelés alacsonyabb értéket mutat, mint a törvény bevezetése előtti időben. Elmondhatjuk tehát, hogy a rablások esetében a korreláció nem olyan erős, mint a többi kategóriában. Súlyos testi sértés esetében az eredmény kevésbé egyértelmű: az új törvény bevezetése után van egy jelentős visszaesés, de a trend már az új törvény bevezetése előtt is lefelé mutatott. Ha e trend folytatódott volna, a súlyos testi sértés mutatószáma elérhette volna a 11-12 évvel később megfigyelt értéket az új törvény nélkül is.

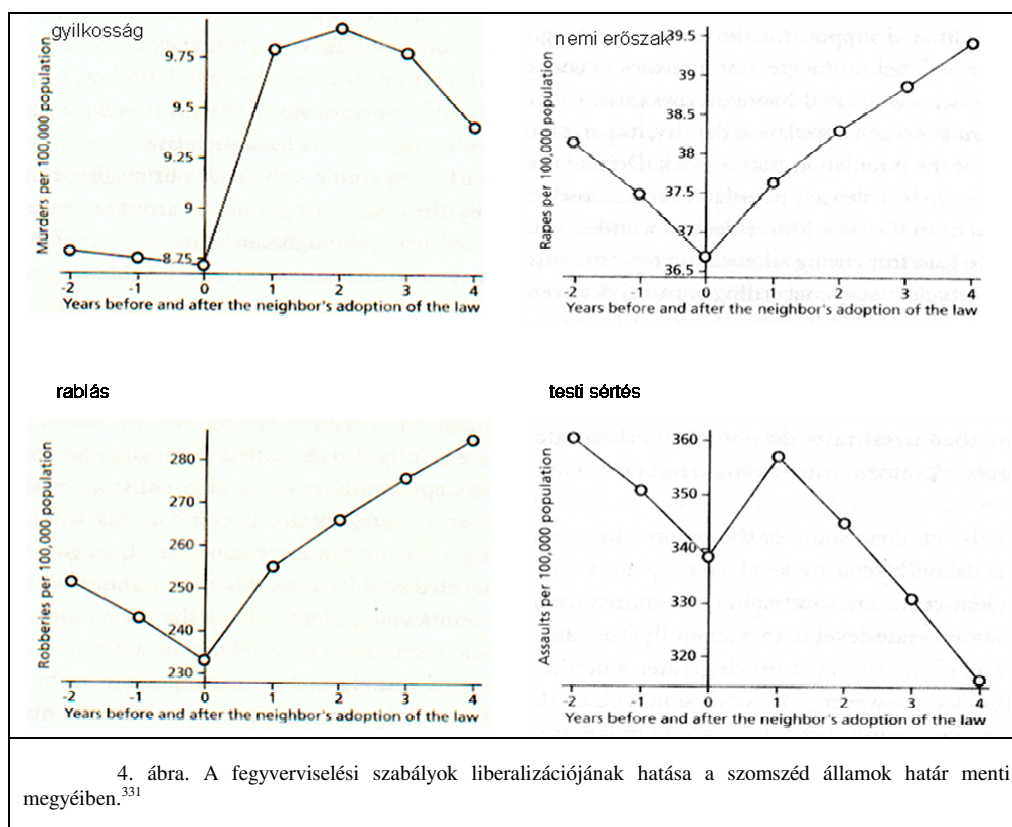
Felmerülhet a kérdés, hogy miért nem egyszerre és azonnal jelentkezik az új törvény teljes hatása. A magyarázat egyszerű: nem mindenki kér egyszerre és azonnal fegyverviselési engedélyt, mielőtt bevezetik az új szabályozást. Szerepet játszik a demográfia is: csak az kérhet fegyverviselési engedélyt, aki elérte a törvényben meghatározott életkort, ami akár évekkal az új törvény bevezetése után is történhet.

A fegyverviselés szabályozott liberalizálása a szavazó polgárok között annyira népszerű, hogy eddig egyetlen állam törvényhozásában sem hangzott el javaslat az új szabályok eltörlésére. Közvélemény kutatások sora igazolja, hogy még a szenzációs tömeggyilkosságok (Columbine, Batman film) sem változtatják meg a polgárok véleményét. Az új szabályozás a rendőrök körében is népszerű. A fegyvertartás ellenző politikusok és társadalmi aktivisták mindig elő tudnak keríteni néhány rendőrtisztet, akik aztán némán állnak a háttérben egy fegyverviselést ostromozó sajtótájékoztatón – de a számszerű tények

³²⁹ Lott: i. m. 206-262. o.

azt mutatják, hogy rendfokozattól függetlenül a rendőrök igen jelentős többsége is egyetért azzal, hogy a polgárok fegyvert viseljenek.³³⁰

Az új törvényekre a bűnözők racionális magatartással, három módon reagálnak. Ahogy az erőszakos elkövetési módok kockázatosabbá válnak, egyesek kevesebb bűntényt követnek el vagy teljesen felhagynak a bűnöző életmóddal. Mások áttérnek kevésbé kockázatos elkövetési módokra, melyek nem követelik meg a közvetlen kapcsolatot az áldozattal (lopás, gépjárműlopás, betörés). Megint mások átteszik tevékenységük színhelyét olyan körzetekbe, ahol a visszatartó tényezők nem nőttek (a potenciális áldozatok valószínűleg nem viselnek fegyvert): elsősorban azokba a szomszédos államokba, ahol még nem liberalizálták a fegyverviselési szabályokat. Az erőszakos bűnözés három kategóriában jelentős növekedést mutat az új szabályozást bevezető államokkal szomszédos államok határ menti megyéiben (a súlyos testi sértés az egyetlen kivétel). A növekedés azonnali, és egyrészt az új szabályozást bevezető államokban tapasztalt csökkenéssel, másrészt a fegyverviselési engedélyek számának növekedésével szimmetrikus (4. ábra).

³³⁰ Lott: i. m. 14-15. o.

³³¹ Uo. 96-97. o.

Az ok-okozati összefüggés kérdése

Statistikai alapszabály, hogy bármilyen erős is a korreláció két esemény között, az nem bizonyít ok-okozati összefüggést: a korreláció magyarázata lehet véletlen egybeesés, de a két eseményt egyidejűen kiváltó ok lehet egy ismeretlen tényező is. Tisztán idősoros regressziós modell esetében különösen gyakori kérdés, hogy a korreláció a véletlen műve-e. Az ok-okozati összefüggést tehát logikai vagy kísérleti úton kell bizonyítani.

Ha csak a floridai példa állna rendelkezésre, könnyen hihető lenne, hogy a bűnügyi mutatók csökkenése csak véletlenül kezdődött közvetlenül a fegyverviselés liberalizálása után. De nagyon kicsi annak valószínűsége, hogy a Lott-tanulmányban vizsgált 29 államban, melyek nem egy időben vezettek be új szabályozást, a csökkenés minden esetben véletlen egybeesés eredménye lenne. Komolyabb kérdés, hogy létezik-e valami olyan társadalmi, gazdasági vagy jogi tényező, amely kimaradt az elemzésből, és amely mind az új szabályozás, mind a csökkenés valódi oka. Ez természetesen elképzelhető, de mindeddig a tanulmány kritikásai nem találtak ilyet.

Az elmúlt 25 év (1987-2012) amerikai gyakorlatát tekinthetjük egy nagyszabású társadalmi kísérlet 29 alkalommal végrehajtott ismétlésének – de ha azokat az államokat is figyelembe vesszük, ahol az engedélyező hatóságnak 1987 előtt sem volt mérlegelési jogköre, akkor a kísérlet immár 41 alkalommal került végrehajtásra, és minden esetben azonos eredményt hozott:

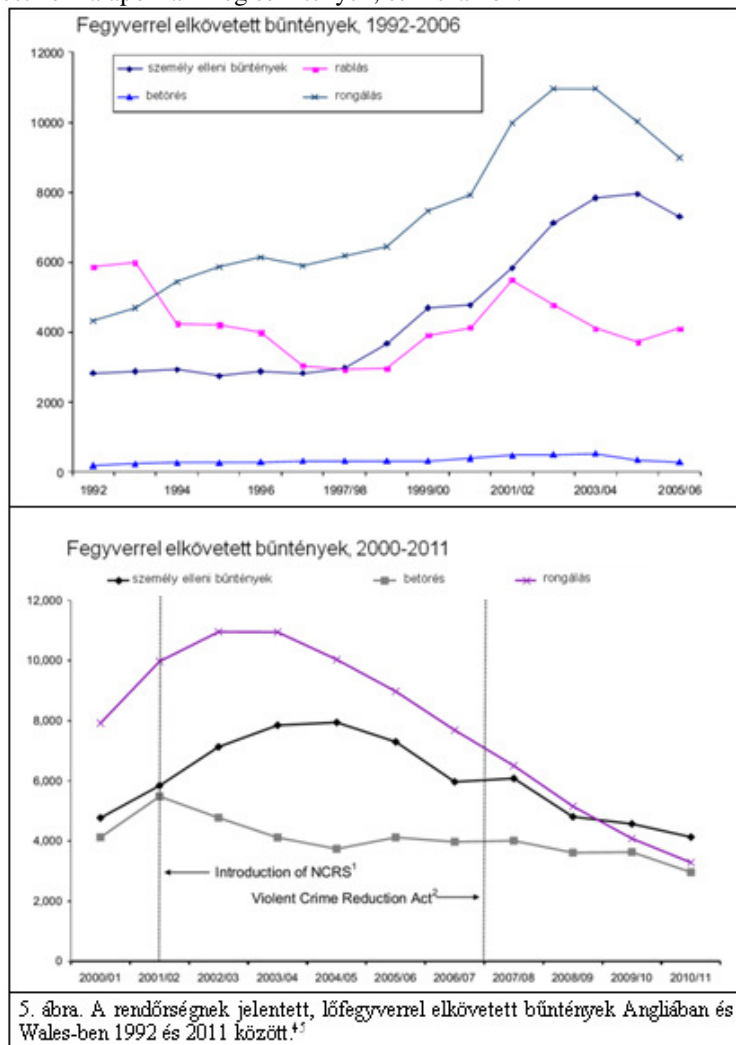
- csökken az erőszakos bűnözés, mert az elkövetők jobban félnek a fegyveres áldozatoktól, mint a rendőrtől, bíróságtól, börtöntől;
- a csökkenés mértéke azokban a körzetekben a legnagyobb, amelyekben különösen magas az erőszakos bűnözés (sűrűn lakott városi körzetek);
- a változás hasznát a legsebezhetőbb polgárok (nők, idős emberek, kisebbségek) élvezik leginkább;
- a fegyvert viselő polgárok (saját költségükön) növelik mások biztonságát és a közbiztonságot is, és megakadályozzák a nyilvános helyen lőfegyverrel elkövetett tömeggyilkosságokat is – vagy jelentősen csökkentik azok áldozatainak számát;
- az engedélyes polgárok törvénytisztelők és képesek kezelni a fegyvertartással és fegyverviseléssel járó óriási felelősséget.

A kísérletnek ellenpróbája is létezik. A jelen tanulmányban vizsgált időszak során a növekvő erőszakos bűnözés és különösen néhány lőfegyverrel elkövetett tömeggyilkosság nyomán szigorú fegyvertartási és fegyverviselési korlátozásokat vezettek be az Egyesült Királyságban (1988 és 1997), Kanadában (1991 és 1995) és Ausztráliában (1997). Az Egyesült Királyságban pisztolyokra gyakorlatilag teljes tilalmat vezettek be és annyira megszigorították a vadászfegyverek engedélyezését, hogy a sportvadászat gyakorlatilag megszűnt. Ausztráliában 600 000 félautomata puskát koboztak el. E szigorítások hatását Gary A. Mauser, a kanadai Simon Fraser Egyetem közgazdász professzora elemezte több tanulmányában.³³²

Mindhárom országban az erőszakos bűnözés várt csökkenése helyett a mutatószámok jelentősen nőttek, és mára több kategóriában meghaladják az Egyesült

³³² Gary A. Mauser: The Failed Experiment – Gun Control and Public Safety in Canada, Australia, England and Wales. Public Policy Sources No. 71. Fraser Institute, Vancouver, 2003. november. és Gary A. Mauser: Gun Control Around the World: Lessons to Learn, konferencia előadás, Civitas Conference, Vancouver, 2002. április 26-28. o.

Államokat.³³³ Különösen figyelemreméltó, hogy az Egyesült Királyságban, ahol a legszigorúbb szabályozást vezették be, az új törvény bevezetése (1997) után a lőfegyverrel elkövetett személy elleni bűntények és a rongálások³³⁴ mutatószámai öt éven át jelentősen emelkedtek, és csak 2003-2004 körül álltak be viszonylag stabil, de a tilalom bevezetése előttinél magasabb szintre. (5. ábra) A brit belügyminisztérium feltételezése szerint ezt részben a 2002. áprilisban bevezetett új nyilvántartási eljárások bevezetése magyarázza – de a feltételezést nem alapozzák meg sem tények, sem számok.³³⁵

³³³ Mauser: The Failed Experiment, pp. 10-18.

³³⁴ Ez elsősorban ablakok, lámpák kilövöldözése légfegyverrel.

³³⁵ Kevin Smith (szerk.), Sarah Osborne, Ivy Lau and Andrew Britton: Homicides, Firearm Offences and Intimate Violence 2010/11: Supplementary Volume 2 to Crime in England and Wales 2010/11, Home Office, London, 2012. január, 57. o. Forrás: <http://www.homeoffice.gov.uk/publications/science-research-statistics/research-statistics/crime-research/hosb0212/hosb0212?view=Binary> (Letöltés ideje: 2012. 07. 27.)

A fegyverviselés liberalizációja Magyarországon

Magyarországon a jogos védelem korlátai – nem utolsó sorban az 1989 óta kialakult bírói gyakorlat következtében – nagyon magasak.³³⁶ A közelmúltban bevezetett módosítás egy (nagyon apró) lépésnek tűnhet a helyes irányba, de valójában semmit nem ér. Módosítás nélkül érvényben marad a közbiztonságra különösen veszélyes eszközökről szóló kormányrendelet, amely tiltja önvédelemre alkalmas eszköz birtoklását közterületen (ahol a legnagyobb a támadás valószínűsége).³³⁷ Nem változnak a fegyvertartás engedélyezésének szabályai sem: aki fenyegetve érzi magát, annak továbbra is bizonyítania kell, hogy élete, testi épsége fokozott védelmet igényel.³³⁸

Nem vitás, hogy „a közbiztonságra veszélyes eszközök” tilalma mindenkire – erőszakos bűnözőkre is – vonatkozik. De a tiltó törvények bűnözőkre gyakorolt visszatartó hatása nem különösebben szembetűnő. Az sem vitás, hogy az engedélyezési rendszer alkalmas arra, hogy bűnözők kezébe legális úton ne kerülhessen fegyver. De a fegyveres bűntényekről szóló híradásokban szinte mindig megjelenik valahol az „engedély nélkül tartott” kifejezés.

A jelenlegi szabályozási rendszerben az áldozatnak eddig sem volt, és továbbra sincs semmi esélye egy határozott erőszakos támadással szemben: továbbra is ki van szolgáltatva azoknak, akik nem haboznak visszaélni testi erejükkel és küzdőképességükkel. Az erőszakos bűnöző, *ex vi termini*, az erőszak-alkalmazás specialistája (akár karrier-szerűen, akár alkalmanként folyamodik erőszakhoz); közbiztonságra veszélyes eszközök nélkül is rá tudja kényszeríteni akaratát a kiválasztott áldozatra. Ő a kezdeményező, lehetősége felkészülni van a támadásra, és akkor végrehajtani azt, amikor áldozata a leginkább védtelen. Ezen az sem változtatna sokat, ha a rendőrség és az igazságszolgáltatás az eddiginél hatékonyabban tudna fellépni az erőszakos támadások áldozatainak védelmében (ami a leghatékonyabb visszatartó tényező lenne), de ennek egyelőre semmi jele.³³⁹ E helyzet különösen a társadalom leggyengébb tagjait, a nőket és idősebbeket sújtja, akik fegyver nélkül az átlagosnál is kisebb önvédelmi képességgel rendelkeznek.

Amíg az engedélyezés szabályai nem változnak, addig az eljárás a kliensi rendszer eszköze marad, két részre osztja a társadalmat és fenntartja a hatósági korrupció gyanúját. A kiváltságos kategóriába tartozó személyeknek vagy alanyi jogon jár a fegyverviselési engedély, vagy kapcsolataik, gazdasági súlyuk alapján „el tudják intézni,” hogy járjon. Mindenki más továbbra is ki lesz szolgáltatva a hivatalnok önkényes packázásnak – polgár helyett valójában alattvaló, akinek gazsulálnia kell a hatóság kegyeiért – ahelyett, hogy a hatóság járna az ő kedvében.

Ki lehet jelenteni persze, hogy Magyarország történelmi, gazdasági, politikai és társadalmi körülményei annyira különlegesek és egyediek, hogy a nemzetközi tapasztalatokból nem lehet levonni semmiféle tanulságot. Nem jelent semmit, hogy Európa számos államában a magánkézben levő fegyverek aránya nagyságrenddel nagyobb, mint

³³⁶ Ujvári Ákos: A jogos védelem megítélésének elvi és gyakorlati kérdései, doktori értekezés, Budapest, Pázmány Péter Katolikus Egyetem, 2008

³³⁷ A közbiztonságra különösen veszélyes eszközökről szóló 175/2003. (X. 28.) Korm. rendelet

³³⁸ Boros Anita: Bizonyítás a közigazgatási eljárásjogban, PhD értekezés, Budapest, Károli Gáspár Református Egyetem, 2008. 320-321. o.

³³⁹ „Két év alatt se lett rend az országban” Népszava, 2012. július 11.

Magyarországon, a gyilkosságok aránya mégis alacsonyabb.³⁴⁰ Ki lehet jelenteni, hogy Magyarországon még nem érkezett el a fegyverviselési szabályok liberalizálásának ideje, vagy erre a társadalmi és politikai körülmények között egyáltalán nincs is szükség, vagy a liberalizációnak nincs társadalmi támogatottsága. Az elitisták kijelenthetik, hogy a magyar ember (a kiváltságos kategóriák kivételével) nem elég érett a fegyverviseléssel járó felelősségre – ha fegyverhez jut, azonnal leszámol minden haragosával.

Lehet, hogy valamennyi fenti ellenvetés helytálló – de az is lehet, hogy mind téves. Egyszerűen nem tudjuk, mert ezek mind politikai meggyőződésen, szubjektív véleményen vagy tudatlanságon alapuló *ex cathedra* kijelentések, melyeket nem alapoz meg semmiféle tapasztalat, kutatás vagy felmérés. Magyarországon utoljára közel 100 évvel ezelőtt, a Monarchia idején volt valamennyire liberális a fegyvertartás és fegyverviselés szabályozása. Azóta forradalmi és ellenforradalmi kormányok, idegen megszállók, többé-kevésbé diktatórikus rezsimek lefegyverezték a társadalmat. A többé-kevésbé demokratikus rezsimek folytatták ezt a gyakorlatot. Nincs tehát semmiféle megbízható támpont, amely alapján kijelenthetjük, hogy a fegyvertartás liberalizálása elhamarkodott lenne vagy már régen eljött az ideje, hogy negatív vagy pozitív következményekkel járna-e. A valóság az – akár hajlandóak vagyunk tudomásul venni, akár nem – hogy az államok közötti és államokon belüli eltérő történelmi, politikai, társadalmi, gazdasági, kulturális és földrajzi körülmények ellenére a fegyvertartás liberalizációja gyakorlatilag azonos eredménnyel jár – szigorítása úgyszintén.

³⁴⁰ Magyarországon 100 000 főre 2 000 lőfegyver és 2,22 gyilkosság jut. Finnország: 39 000 lőfegyver és 1,98 gyilkosság; Norvégia: 36 000 és 0,81, Franciaország: 30 000 és 1,65, Ausztria: 17 000 és 0,8. Mauser: Some International Evidence on Gun Bans and Murder Rates